

Кир Буличов

Половин живот

1.

Малко над Калязин, където Волга извира в широка и стръмна дъга, подкрепяна от високия ляв бряг, има голям, обрасъл с борове остров. От три страни го заобикаля Волга, а от четвъртата – правият ръкав, образувал се след построяването на стената в Углич, при което и нивото на водата се покачи. Отгатак острова и ръкава отново започва борова гора. Откъм реката тя изглежда тъмна, гъста и безкрайна. В действителност не е чак толкова голяма и дори не е гъста. Пресичат я пътища и пътечки, прокарани в пясъка и затуй винаги сухи, дори след дъждове.

Един от тези пътища се виеше точно край гората, край ръжените ниви и стигаше до водата, срещу острова. През лятото, в неделите, ако времето беше хубаво, по него към ръкава идваше автобус с екскурзианти. Те ловяха риба и правеха слънчеви бани. Често до брега край пътя спираха моторници и яhti и тогава откъм водата се виждаха сребристи и оранжеви палатки. Още повече екскурзианти слизаха на острова. Смятаха, че там ще могат да се усамотят и затова старателно търсеха местенце между по-рано разпънатите палатки; щом слезеха, събираха забравените консервени кутии и всякакви боклуци, ругаеха предшествениците си за безпорядъка, убедени, че лошото отношение към природата е варварство, което не им пречеше, заминавайки, да оставят на брега празни буркани, шишета и хартийки. Вечерта екскурзиантите палеха огньовете и пиеха чай, но за разлика от туристите-пешаци, които можеха да пренесат в раниците си ограничено количество провизии, не пеяха песни и не вдигаха шум – обикновено те пристигаха тук семейно, с деца, кучета, всякакви продукти и примус.

Едноръкият горски с мрачно, сънливо лице, който идваше да се къпе край горския път, беше свикнал да не се сърди на екскурзиантите и не се боеше, че ще подпалят гората. Знаеше, че неговите туристи са хора положителни, солидни и винаги заливат или стъпкват огньовете.

Едноръкият горски смъкваше униформената си куртка с дъбови листа на петлиците, разкопчаваше панталона, сръчно събуваше обувките си и предпазливо влизаше във водата, като опипваше с крак дъното, за да не настъпи някое парче от бутилка или остър камък. Щом водата му стигнеше до кръста, спираше, въздъхваше дълбоко и се гмуркаше. Плуваше настрана, загребвайки с единствената си ръка. Надежда и Оленка обикновено оставаха на брега. Надежда миеше съдовете, защото

в дома на горския, на другия край на пътя, нямаше кладенец, а ако свършеше, преди той да се е изкърпал, сядаше на камъка и го чакаше, загледала във водата и във веригата огньовете на другия бряг на ръкава, които кой знае защо ѝ напомнях нощна градска улица и събуждаха в нея желание да замине за Ленинград или Москва. Когато Надежда видеше, че горският си идва, влизаше във водата до коляно, подаваше му празните кофи, той се връщаше на дълбокото, където водата е по-чиста, и ги пълнеше.

Ако наблизко имаше екскурзианти, горският намяташе куртката на голото си тяло и отиваше при огъня. Стараеше се да не плаши хората, говореше с тях меко, учтиво и гледаше наляво, за да не се забелязва белегът на бузата му.

На връщане се спираше, събираше хартийки и всякакви боклуци и ги носеше в ямата, която всяка пролет изкопаваше и която никои освен него не използваше.

Ако бързаше или времето беше лошо и бреговете бяха пусти, едноръкият горски не се бавеше край водата. Пълнеше кофите и бързаше да се прибере. Надежда идваше само в събота, а Оленка беше още малка и се страхуваше да остава вечер сама.

Той вървеше по пружинирация равен път, прокаран между розовите, потъмняващи към земята стволоче на боровете, в подножието на които изпод слоя сиви борови иглици се измушваха боровинкови храстчета и гъби.

Горският не ядеше, не обичаше и не береше гъби. Береше ги Оленка и за да ѝ доставя удоволствие, той се научи да ги маринова и суши на тавана. А после ги подаряваха на Надежда. Когато идваше.

Оленка беше племенница на горския. Дъщеря на загиналия преди три години негов брат, който беше шофьор. И двамата – лесничей Тимофей Фьодорович и брат му Николай – бяха от тия места. Тимофей се върна от фронта без ръка и се хвана на работа в гората, а Николай беше по-млад и не ходи на война. Тимофей остана ерген, а Николай в четиридесет и осма се ожени за Надежда, роди му се дъщеря, живееха си мирно и тихо, но стана катастрофа и Николай умря в болницата. Преди смъртта на Николай горският се виждаше рядко с брат си и семейството му, но година след смъртта му, през лятото се случи в града, мина да види Надежда и я покани да му погостува с дъщерята. Знаеше, че Надежда е зле с парите и няма други роднини – беше медицинска сестра. Та тъй, покани я да дойде при него, да доведе и момиченцето.

Оттогава всяко лято Надежда пращаше Оленка при чичо Тимофей

за по един месец, пък понякога и за повече, а тя идваше в събота, разтребваше, метеше, миеше подовете и гледаше да бъде полезна, защото Тимофей, разбира се, не искаше пари за Оленка. И това, че Надежда шеташе из къщи, вместо да си почива, го ядосваше и трогваше едновременно.

Вече беше краят на август, времето се разваляше, нощите станаха студени и влажни, духаше като из зимник, чак от Рибинско море. Туристи вече нямаше. Беше последната събота, Тимофей обеща след три дни да доведе Оля за училище, време ѝ беше да върви в първи клас. За последен път Надежда щеше да спи в неговия дом. До пролетта. Може би горският ще отиде в Калязин за 7 ноември, а може да не ги види и до Нова година.

Надежда миеше съдовете. На пясъка бе оставила калъп сапун за пране. Надежда миеше чашите и чиниите, дето се бяха натрупали от обяда и закуската, тръкваше парцалчето в сапуна и триеше с него съдовете, нагазила до глезени във водата. После плакнеше всяка чашка. Оля намръзна и изтича някъде в храстите да търси пачи крак. Горският седеше на камъка, наметнат с куртката. Не смяташе да се къпе, но и у дома нямаше какво да прави. Мълчаха.

Докато плакнеше чашите, Надежда се навеждаше, горският виждаше загорелите ѝ, здрави и още съвсем млади нозе и му беше неудобно да поговори с нея, да я помоли да остане при него завинаги. Би му било по-леко, ако Николай изобщо не беше съществувал, и затова горският се стараеше да гледа покрай Надежда към сивата, потъмняла по здрач вода, към черната стена на гората на острова и самотното пламъче на огъня отвъд реката. Бяха го запалили не туристи, а тукашни рибари.

Но тази вечер Надежда също се чувствуваше неудобно, сякаш чакаше нещо, и когато горският отново я погледна, тя се изправи и прибра под бялата на червени точки забрадка кичур права руса коса. През лялото косата ѝ беше станала по-светла от кожата – избеля от слънцето, а зъбите и бялото на очите изглеждаха още по-белн върху помургавялото лице. Особено сега. Тимофей отмести поглед – Надежда го гледаше някак премного откровено, както не биваше да го гледа, защото беше грозен, инвалид, и отгоре на всичко – по-голям брат на загиналия ѝ мъж, а и защото му се щеше Надежда да остане тук.

Стоеше и го гледаше. И той не можеше да не я вижда, дори ако отместваше поглед. Гърдите ѝ не бяха високи, имаше тънка талия и дълга шия. Виж, краката ѝ бяха здрави и тежки. И ръцете ѝ бяха силни, налети. В здрача очите и светеха – бялото изглеждаше светлосиньо.

Тимофей неволно отвърна на погледа ѝ и сладка болка се плъзна от рамото към гърдите, стегна гърлото му в очакване на това, което можеше и трябваше да стане сега.

Тимофей не можеше да откъсне поглед от Надежда. А когато устните ѝ трепнаха, той изтръпна в очакване на думите, които тя щеше да изрече:

Надежда каза:

– Върви си у дома, Тима. Вземи Оленка, че измръзна. Аз няма да се бавя.

Тимофей се изправи с облекчение, изпълнен с благодарност към Надежда, че можа да намери такива обикновени, но добри и нужни думи.

Извика Оля и тръгна към къщи. А Надежда остана да доизмие съдовете.

2.

Даг се намести по-удобно в протритото кресло, разтвори списъка на масата и зачете на глас, като подчертаваше редовете с нокът. Леко присвиваше очи – зрението взе да му изневерява, макар че той не го забелязваше или по-точно не искаше да го забележи.

- Резервна радиостанция взе ли?
- Взех – отвърна Павлиш.
- А втори защитен купол?
- Първо прочети докрай. Сато, имаш ли черни конци?
- Не. Свършиха.
- Взemi и трети купол – каза Даг.
- Няма нужда.
- И още един генератор взemi.
- Ето го, точка двадесет и трета.
- Точно така. Колко балона вземаш?
- Стигат.
- Кондензирано мляко? Четка за зъби?
- За туристически поход ли ме стягаш?
- Взemi компот. Ще преживеем и без него.
- Ще намина, като ми се прище компот.
- Не е толкова лесно да се дойде при нас.
- Шегувам се – каза Павлиш. – Нямам намерение да ви навестявам.
- Както искаш – отвърна Даг.

Той гледаше към екрана. Роботите пълзяха по стоманените възжета като листни въшки по тревички.

- Ще се прехвърлиш ли днес? – попита Даг.

Даг бързаше за в къщи. Бяха загубили вече два дни, докато подготвяха трофея за транспортиране. Освен двете седмици за спиране и маневри.

Сато стъпи на мостика и каза, че катерът е готов и натоварен.

- По списъка ли? – попита Даг.
- По списъка, Павлиш ми даде екземпляр.
- Добре – каза Даг. – Прибави трети купол.
- Вече сложих – отвърна Сато. – Имаме резервни куполи. Все едно, няма да ни потрѳяват.
- Ако бях на твое място – рече Даг, – щях да се прехвърля още сега.

– Готов съм – съгласи се Павлиш.

Даг беше прав. По-добре да се прехвърли сега и ако нещо липсва, ще отърчи до кораба да вземе забравеното. Ще се наложи да прекара няколко седмици на изгубилия управление мъртъв кораб, неизвестно кога и защо изоставен от стопаните си, зареян безцелно, като Летящия холандец, и обречен, ако не го бяха срещнали, да се рее милиони години из черната пустош на Космоса, докато не го притегли някаква звезда или планета, или дори не се пръсне на парченца, сблъсквайки се с метеорит.

Тази част от Галактиката, през която се връщаха, беше пуста, встрани от изпробваните пътища и тук рядко се мярваха кораби. Беше изключителна, почти невероятна находка. Неуправляем, изоставен от екипажа, но неповреден кораб.

Даг пресметна, че ако вземе трофея на буксир, горивото ще му стигне до външните бази. Разбира се, ако изхвърлят зад борда товара и запратят в пустошта почти всичко, заради което двадесет месеца не са виждали ни едно човешко лице (собствените не влизат в сметката).

А един от тримата трябваше да отиде на борда на трофея, да държи връзка и да го наглежда, та да не прави бели. Отиде Павлиш.

– Тръгвам – каза той. – Ще наглася купола и ще пробвам връзката.

– Бъди по-внимателен – изведнъж се разчувствува Даг. – Ако има нещо, веднага...

– Най-важното, гледайте да не ме загубите – отвърна Павлиш.

Павлиш надникна за минутка в каютата си да види дали не е забравил нещо и същевременно да се сбoguва с тясното и вече неуютно жилище, в което прекара много месеци, а го напускате по-рано от предвиденото. И затова изведнъж усети сантиментална вина пред празните, познати до последното винтче стени.

Сато сръчно доближи катера до товарния люк на мъртвия кораб. Не беше трудно да се досетиш, че там някога е стоял спасителен катер. Нямахте го. Само някакво механично устройство се люлееше встрани.

Тикайки пред себе си денка с куполите и балоните, Павлиш тръгна по широкия коридор към каютата до пулта за управление. Реши да се настани там. Ако се съдеше по формата и размерите на помещението, неговите обитатели са били по-ниски на ръст от хората и вероятно помасивни. Наистина в каютата нямаше никакви мебели, по които би могло да се съди как са изглеждали стопаните на кораба. Пък може това да не е било каюта, а склад. Не успяха да обследват кораба свястно. Трябваше да го направи Павлиш. Корабът беше голям. Та пътешествието

обещавахе да бъде интересно.

Първо имаше нужда от лагер. Сато помогна да разгънат купола. Преходната камера нагласиха до вратата и провериха дали куполът се пълни бързо с въздух. Всичко беше наред. Сега Павлиш имаше дом, където можеше да живее без скафандър. Скафандърът ще потрѣбва за разходките. Докато Павлиш нареждаше нещата си в каютата, Сато прекара осветлението и провери радиостанцията. Ще речеш, че сам той се кани да поживее тук...

Шест часа набираха скорост. Даг се тревожеше за сигурността на буксира. Към края на шестия час Павлиш отиде до пулта за управление и се загледа как летящите с тях сребристи цилиндри – изхвърленият зад борда товар – постепенно изоставаха, като изпращачи на гаров перон. Натоваарванията бяха вече търпими и той реши да се залови за работа.

Пултът за управление даде малко информация.

Странно зрелище представляваше този пулт. Пък и цялата командна кабина. Оттук е минал хулиган. По-право не просто хулиган, а малолетен радиолобител, комуто са оставили на разположение скъпа и сложна машина. И той взел, че я превърнал в детекторен приемник, използвайки транзисторите вместо гвоздеи, направил си поставка от печатните схеми, а с излишното според него платиново фолио облепил като с тапети тавана си. Би могло да се предположи – а Даг вече го направи, когато попаднаха тук за пръв път, – че управлението на кораба преди е било напълно автоматично. Но сетне някой, без особено да се церемони, е смъкнал капаците и кожусите, свързал е накъсо линиите, които изобщо не е трябвало да се свързват – въобще взел е всички мерки, за да превърне хронометъра в първобитен будилник. От тази вивисекция са останали доста излишни „винчета“, понякога с внушителни размери. Палавникът ги разпилял по пода, сякаш е бързал да приключи разгрома и да изчезне, преди да са се върнали родителите му.

Чудна работа – никъде не зърна нито един стол, кресло или нещо, което да напомня на тези предмети. Вероятно стопаните просто са нямали понятие какво е това стол. Седели са, да речем, на пода. Или изобщо са се въргали като някакви скитници. Павлиш мъкнеше със себе си камерата и гледаше да заснеме всичко, което е възможно. За всеки случай. Ако нещо ги сполети, могат да се запазят лентите. Шлемовият фенер леко посвирваше и това правеше тишината още по-абсолютна. Беше толкова тихо, че взеха да му се причуват стъпки и шумолене. Идеше му да ходи на пръсти, за да не събуди някого. Павлиш знаеше, че няма кого да събуди, и искаше да изключи шлемофона, но после се спря. Ако

неочаквано в абсолютната тишина на кораба се породи шум, звук, глас, да го чуе.

От тази невероятна възможност се почувствува съвсем сиротен. Павлиш усети, че е направил глупаво движение – беше сложил ръка върху дръжката на бластера.

– Атавизъм – каза той.

Оказа се, че го е изрекъл на глас. Защото в шлемофона се чу гласът на Даг.

– Кое?

– Свикнах да сме все заедно – каза Павлиш. – Самотно ми е.

Павлиш се виждаше отстрани: мъничко човече в лъскав скафандър, бръмбарче в грамаден буркан, натъпкан с вехтории.

Коридорът, който минаваше покрай неговата каюта, завършваше с кръгло празно помещение. Павлиш се отблъсна от люка и с два скока го премина. Зад него продължаваше същият коридор. Стените и подът навсякъде бяха светлосини, малко безцветни, сякаш избелели от слънцето. Шлемовият фенер хвърляше широк лъч светлина и стените я отразяваха. По-нататък коридорът извиваше. Павлиш го нанесе на чертежа. За сега планът на кораба представляваше елипса, в предната част на която бяха обозначени товарният люк и хелингът¹ за отлетелия катер или спасителна ракета, пултът за управление, коридорът, съединяващ пулта с кръглата зала, и още три коридора, които тръгваха от пулта. Беше известно къде се намират двигателите, но за сега не ги означиха на плана. Има достатъчно време, за да огледа всичко спокойно.

След стотина крачки коридорът стигна до полуотворения люк. До него лежеше нещо бяло, плоско. Павлиш бавно се приближи до това нещо. Наведе глава, за да го освети по-добре. Излезе, че е обикновен парцал. Бял парцал, крехък от вакуума. Павлиш понечи да го прекрачи, но, изглежда, случайно го докосна и той се разсипа на прах.

– Жалко – каза той.

– Какво е станало? – попита Даг.

– Остави ме на мира – каза Павлиш. – Че иначе изобщо ще се изключа.

– Само се опитай. Веднага ще долетя. Да не забравиш плана.

– Не съм забравил – каза Павлиш и отбеляза на плана люка.

След люка коридорът се разшири, встрани тичаха разклоненията. Но Павлиш за сега дори не ги отбеляза. Избра централния, най-широкия

1. Хелинг – в морската терминология – място за прибиране на лодка. Б.пр.

път. Изведе го до още един люк.

– Това е всичко – каза Павлиш.

Даг мълчеше.

– Защо мълчиш? – попита Павлиш.

– Гледам да не ти преча да си поговориш самичък.

– Благодаря. Стигнах до затворен люк.

– Не бързай да отваряш – посъветва го Даг.

Павлиш освети стената около люка. Забеляза изпъкнал квадрат и го докосна.

Люкът леко се отмести и Павлиш се притисна до стената. Ала не стана нищо.

Изведнъж му се стори, че някой стои зад гърба му. Павлиш се обърна рязко, метна лъч светлина по коридора. Празно. Нервички. Не каза нищо на Даг и прекрачи прага. Павлиш се озова в просторна камера, покрай стените ѝ – рафтове, на някои от които имаше кутии. Надникна в една – почти до половината беше пълна с прах. Какво е имало по-рано в нея, не можеше да се разбере.

В далечния ъгъл на камерата фенерът хвана в лъча си още един бял парцал. Павлиш реши да не се доближава до него. По-добре после да вземе консервант – на Земята ще бъде интересно да научат от какво са правили платовете. Но когато вече отместваше лъча, изведнъж му се стори, че на парцала има нещо нарисувано. Може само да му се е сторило? Пристъпи. Черният надпис се виждаше ясно, Павлиш се наведе. Приклекна.

„Казвам се Надежда“ – беше написано на парцалчето. На руски.

Павлиш загуби равновесие и докосна с ръка парчето плат. То се разпадна. Изчезна. Изчезна и надписът.

– Казвам се Надежда – повтори Павлиш.

– Какво? – попита Даг.

– Тук беше написано: „Казвам се Надежда“ – рече Павлиш.

– Къде бе?

– Вече го няма – отвърна Павлиш. – Докоснах го и той изчезна.

– Слава – каза Даг тихо. – Успокой се.

– Абсолютно спокоен съм – увери го Павлиш.

3.

До този момент корабът си оставаше за Павлиш фантом, чиято реалност беше условна, сякаш наложена от правилата на играта. И дори когато нанасяше на плана (пластмасова пластинка, прикачена към китката на лявата ръка) мрежата от коридори и люкове, не излизаше извън рамките на тази условност. Приличаше на разумна мишка в лабораторен лабиринт. За разлика от истинската мишка Павлиш знаеше, че лабиринтът има край и се придвижва в космическото пространство по определен начин, приближавайки се до слънчевата система.

Разпадналата се бележка нарушаваше правилата, защото по никакъв, дори най-фантастичен начин тя не можеше да се намира тук и затова следваше единственият разумен извод: не я е имало. Така реши Даг. Така би решил и Павлиш, ако беше на неговото място. Но Павлиш не можеше да си смени мястото с Даг.

– Тъкмо Надежда ли? – попита Даг.

– Да – отговори Павлиш.

– Решавай, Слава – каза Даг. – Физиолог си. Прецени си сам. Може би е по-добре да те сменим? Или въобще да оставим кораба без надзор.

– Всичко е наред – увери го Павлиш. – Не се притеснявай. Отивам за консервант.

– Защо?

– Ако ми попадне още една бележка, ще я запазя за теб.

По време на краткото си пътешествие до каютата и докато измъкваше консервант от сандъка с всевъзможни неща, прибрани от гризливия Сато, Павлиш се мъчеше да си представи парцалчето или хартийката с надписа. Ала то му се изплъзваше. Като лицето на любимата жена. Искаш да си го спомниш, а паметта ти подава само отделни, дребни, съвсем недостатъчни подробности – кичурчето над ухото, бръчицата на челото. За времето, докато се върне в камерата, където го чакаше (вече бе почнал да се плаши, че ще изчезне) шепата бяла пепел, увереността му в съществуването на бележката бе силно разколебана. Разумът се стараше да го предпази от чудесата.

– Какво правиш? – попита Даг.

– Търся люк – каза Павлиш. – За да мина по-нататък.

– Как беше написано онова? – попита Даг.

– На руски.

– С какъв почерк? С какви букви?

– Буквите ли? Големи печатни букви.

Намери люк. Отвори се лесно. Помещението беше странно – разделено с прегради на сектори с различна големина и форма. Някои бяха остъклени, други отделени от коридора с тънка мрежа. Насред коридора стоеше полукълбо, подобно на висока костенурка, с диаметър шестдесет сантиметра. Павлиш го докосна и то неочаквано леко се затъркаля по коридора, сякаш беше на добре смазани колелца, бутна се в стената и замря. Лъчът на фенера изтръгваше от тъмнината скрити чупки и ниши. Но всички бяха празни. В едната имаше купчинка камъни, в другата – парчета дърва. Ала когато се вгледа, парчетата му заприличаха на останки от някакво голямо насекомо. Павлиш се придвижваше бавно и всяка минута докладваше за своите успехи.

– Видиш ли каква е работата – чу се гласът на Даг. – Може да се твърди, че корабът е напуснат преди четиридесет години.

– Да не са трийсет?

– Може и петдесет да са. Мозъкът даде предварителното заключение.

– Не се мъчете – каза Павлиш. – Дори преди трийсет години ние още не излизахме извън пределите на системата.

– Знам – отвърна Даг. – Но пак ще проверя. Стига само да нямаш халюцинации.

Нямаше какво да се проверява. Още повече че знаеха – корабът, който бяха намерили, не идваше от Слънцето. В най-добрия случай много години се е приближавал към него. А преди туй е трябвало да се отдалечава. Но преди четиридесет, петдесет години хората едва усвояваха Марс и кацаха на Плутон. А там, оттатък Плутон се простираше тайнственият, както далечните страни за древните хора, космос. И никой в този космос не можеше да говори и пише на руски...

Павлиш се прехвърли на следващото ниво, помъчи се да се оправи в лабиринта от коридори, ниши и камери. След половин час каза:

– Те са били вехтошари.

– Ами какво става с Надежда?

– За сега нищо.

Може просто да не забелязваше следите от Надежда, да ги подминаваше. Дори на Земята, само да се отдалечиш от стандартния свят на летищата и големите градове, и вече губиш възможността и правото да съдиш за истинското значение на нещата и явленията, с които влизаш в контакт. Още по-непонятен беше смисълът на предметите в чуждия

кораб. И на полукълбата, дето се изтъркулваха леко от краката, и на нишите, натъпкани с вещи и прибори с неизвестно предназначение, на плетеницата от проводници и тръби, на ярките петна по стените и решетките по тавана, на хлъзгавите участъци от пода и спуканите полупрозрачни ципи. Павлиш тъй и не можеше да разбере какви са били стопаните на кораба – ту се оказваше в помещение за гиганти, ту пред стайче, предназначено за джуджета, после стигаше до замръзнал басейн и в мътния лед му се привиждаха продълговати тела. Сетне пък се намери в просторна зала – отдалечената стена представляваше машина, осеяна със слепи екрани, а пък редиците копчета по нея бяха или ниско до пода, или до тавана, пет метра над главата.

Нервираше го тази нелогичност и непоследователност на заобикалящия го свят, защото изобщо не даваше възможност да се построи поне приблизителна работна хипотеза, в която да се вмести фактите, а тъкмо от това се нуждаеше мозъкът му, уморен от блуждаенето из лабиринтите.

Зад рядката (можеше да мине между пръчките ѝ) решетка лежеше черна, изсъхнала от вакуума маса. По всяка вероятност някога това е било живо същество, голямо колкото слон. Може би един от космонавтите? Но решетката го отделяше от коридора. Едва ли е било необходимо да се крие зад решетка. За миг се роди фантазмагорична версия: този космонавт е бил наказан и тикнат в затвора. Да, тук е имало затвор. И когато се е наложило спешно да напуснат кораба, него са го забравили. Или пък не са пожелали да го вземат със себе си.

Павлиш сподели това с Даг, но той възрази:

– Спасителният катер е бил пригоден за много по-дребни същества. Та нали видя хелинга.

Даг беше прав.

На пода до черната маса се търкаляше празен кръгъл съд с диаметър около петнадесет сантиметра.

А след половин час в следващия коридор, с притворен, но незаклучен люк Павлиш намери каютата, в която бе живяла Надежда.

Не влезе. Спря на прага и се загледа в старателно покритото със сива материя легло, в хвърлената на пода забрадка на ситни розови точки, избеляла и извехтяла от пране, в чашката със счупена дръжка на лицата. После, когато се връщаше в тази стая, всеки път забелязваше все нови и нови неща, принадлежали на Надежда, намираше нейни следи и в други помещения на кораба. Но тогава, първия път, запомни само розовите точки на забрадката и чашата със счупена дръжка. Понеже те

бяха много по-невероятни, отколкото хиляди непознати машини и прибори.

– Всичко е наред – каза Павлиш. Включи разпръсквателя на консерванта, за да запази всичко в каютата такава, каквото го завари.

– Кое? – попита Даг.

– Намерих Надежда.

– Какво?

– Не, не Надежда. Открих къде е живяла.

– Сериозно?

– Съвсем сериозно. Тук е чашката ѝ. Освен това си е забравила забрадката.

– Знаеш ли – каза Даг, – вярвам, че не си откачил. Ала все пак не мога да го възприема.

– И аз не мога.

– Представи си само – рече Даг, – кацаме на Луната и що да видим – седнало момиче. Седи си и бродира например.

– Почти същото е – съгласи се Павлиш. – Но тук е чашката ѝ. Със счупена дръжка.

– А къде е Надежда? – попита Сато.

– Не знам – каза Павлиш. – Отдавна не е тук.

– И какво друго? – попита Даг. – Че кажи нещо. Каква е била?

– Била е красива – каза Сато.

– То се знае – съгласи се Павлиш. – Много красива.

В този момент Павлиш зърна зад койката сандъче, пълно с разни неща. Сякаш Надежда се е стягала за път, ала нещо я е накарало да захвърли багажа и да тръгне така, с празни ръце.

Павлиш пръскаше предметите с консерванта и ги подреждаше на леглото. Пола, ушита от някаква твърда изкуствена материя с дебели найлонови конци, чувал с цепки за главата и ръцете, шал или наметка, изплетени от разноцветни проводници...

– Много време е живяла тук – каза Павлиш.

Чак на дъното на сандъка намери купчина квадратни бели листове, изписани с равен, силно наклонен надясно почерк. Павлиш си наложи да не чете написаното, докато не ги консервира и не се убеди, че листата няма да се разпаднат в ръцете му. Почна да ги чете едва когато се върна в каютата си, където можеше да свали скафандъра, да легне на надуваемия дюшек и да включи на пълна мощност осветлението.

– Чети на глас – помоли Даг, но Павлиш отказа. Беше много умен. Обеща, че непременно ще им прочете най-интересните места. Но

сега ще ги прегледа сам. На ум. И Даг не му възрази.

4.

– „Намерих тази хартия преди два месеца, но хич не можех да измисля с какво да пиша. И едва вчера се досетих, че точно до мен, в стаята, дето я пази глупчото, са събрани камъни, подобни на графит. Подострих единия. И сега ще пиша.“ (На другия ден в каютата на Надежда Павлиш видя на стената дълги колонки от драскотини и се досети, че така е пресмятала дните.)

– „Отдавна ми се ще да си вода дневник, защото искам да вярвам, че някога, даже и да не доживея до тоя слънчев ден, ще ме намерят. Че то не бива да се живее съвсем без надежда. Понякога съжالياвам, че не съм вярваща. Бих могла да се уповавам на бога и да мисля, че всичко това е изпитание свише.“

С това страницата свършваше. Павлиш разбра, че листчетата са подредени, но това не значеше, че Надежда е водила дневник всеки ден. Понякога сигурно са минавали седмици, преди пак да седне да пише.

– „Днес се шурат. Стана по-тежко. Пак кашлях. Все пак въздухът тук е застоил. Сигурно човек може да свикне с всичко. Даже с плен. Ала най-трудно е да бъдеш съвсем сама. Научих се да говоря на глас. Отначало се срамувах, беше ми неудобно, сякаш някой може да ме подслуша. Но сега даже пея. Би трябвало да опиша как стана всичко с мен, защото, не дай боже, някой да се случи на моето място. Само че сега ми е зле и като тръгнах за зеленчуковата градина, из пътя така се запъхтях, че приседнах направо до стената и глупчовците ме примъкнаха обратно почти в несвят“.

След два дни Павлиш намери онова, което Надежда наричаше зеленчукова градина. Оказа се голям хидропонен възел². И нещо подобно на ботаническа градина.

– „Пиша сега, защото все едно не ще мога да ида никъде, пък и глупчовците няма да ме пуснат. Сигурно трябва да чакам увеличение на нашето семейство. Само не знам вече ще видя ли...“

Третото листче беше старателно изписано с много по-ситен почерк. Надежда икономисваше хартията.

– „Ако някога тук попаднат хора, нека знаят за мене следното. Име, бащино и фамилно – Надежда Матвеевна Сидорова. Година на раждане

2. Хидропонен възел – комплекс от съоръжения за отглеждане на растения чрез принудително подаване на хранителни разтвори. – Б.пр.

1923. Месторождение – село Городишче, Ярославска област. Завърших гимназия на село и се канех да следвам, но баща ми Матвей Степанович почина, а на майка ѝ беше трудно и да работи в колхоза, и да се справя със стопанството ни. Затова се хванах на работа в колхоза, макар че не изоставях надеждата да получа по-високо образование. Когато сестрите ми Вера и Валентина поотраснаха, аз все пак осъществих своята мечта и постъпих в медицинското училище в Ярославл. Завърших през 1942 година, след което бях призвана в действащата армия и изкарах войната в болниците като медицинска сестра. Когато войната свърши, се върнах пак в Городишче и постъпих на работа в местната болница по същата специалност. Омъжих се през 1948 година, преместихме се да живеем в Калязин, а на другата година ми се роди дъщеря Оленка, обаче мъжът ми Николай Иванов, шофьор, почина през 1953 година при катастрофа. Така останахме сами с Оленка.“

Павлиш седеше на пода, в ъгъла на стаичката, покрита с бял купол. Автобиографията на Надежда четеше на глас. Лесно разбираше почерка ѝ – беше писала старателно, с кръгли, силно наклонени надясно букви, само тук-таме графитът се бе оронвал и тогава Павлиш навеждаше листчето, за да различи буквите по вдлъбнатините, останали на хартията. Остави го и внимателно взе следващото, разчитайки, че ще намери продължението.

– Значи в петдесет и трета тя вече е била трийсетгодишна – каза Сато.

– Чети по-нататък – прекъсна го Даг.

– Тук е за друго – каза Павлиш. – Сега ще видя.

– Чети направо. – Даг се обиждаше. Павлиш неочаквано си помисли колко отдавна вече Даг не му е завиждал и изобщо колко отдавна не бе имало завист помежду им.

– „Днес домъкнаха нови. Сложиха ги на долния етаж, зад празните клетки. Не можах да видя колко са новачетата. Но според мен са няколко. Глупчото затвори вратата и не ме пусна. Изведнъж разбрах, че страшно им завиждам. Да, завиждам на нещастните, завинаги откъснати от дом и семейство, хвърлени в затвора за грехове, които не са сторили. Но те са много. Може би трима, може би пет. А аз съм съвсем самичка. Тук времето се точи еднообразно. Ако не бях свикнала да работя, отдавна да съм умряла. И колко ли години съм тук? Според мен подкарах четвъртата. Трябва да проверя, да преброя драскотините. Само се страхувам, че обърках сметката. Нали не записвах, докато боледувах, и само мисълта за Оленка ми помогна да се измъкна от оня свят. Какво пък, ще

се заловя за работа. Глупчото ми донесе конци и жици. Те май нещо разбират. А иглата намерих на третия етаж. Само че глупчото искаше да ми я вземе. Уплашил се е, горкичкият.“

– Е? – попита Даг.

– Все едно няма да мога да прочета всичко – отвърна Павлиш. – Почакайте. Ето, това май е продължението.

– „После ще подреда листчетата. Все ми се струва, че някой ще ги прочете. Мене вече няма да ме има, прахът ми ще се разпилее по звездите, а хартийките ще оцелеят. Много те моля – теб, който ще прочетеш това, – намери дъщеря ми Олга. Може би тя е вече възрастна. Кажи й какво е станало с майка ѝ. И макар че никога няма да открие гроба ми, все пак по-леко ми е да си мисля така. Ако някога ми бяха казали, че ще попадна в ужасен затвор и ще съм жива, а всички ще мислят, че отдавна ме няма, бих умряла от ужас. Но живея. Много се надявам Тимофей да не си помисли, че съм оставила момиченцето на неговите ръце и съм хукнала да търся лек живот. Не, най-вероятно са претършували целия проток и са решили, че съм се удавила. А аз до края на дните си ще виждам онази вечер, защото беше особена. Не заради нещастieto, а тъкмо обратно. Тогава нещо в моя живот трябваше да се промени... Но се промени съвсем иначе.“

– Не – каза Павлиш, оставяйки листчето. – Тук е лично.

– Какво лично?

– Тук е за Тимофей. Ние не знаем кой е той Тимофей. Някакъв неин познат. Може би от болницата. Почакайте, ще потърся нататък.

– Как можеш да прецениш! – възкликна Даг. – В бързината непременно ще изпуснеш нещо важно.

– Важното няма да изпусна – отговори Павлиш. – Тия хартийки са много стари. Не можем да я търсим, не можем да я спасим. Със същия успех бихме могли да четем клинопис. Няма принципна разлика.

„След смъртта на Николай останах съвсем сама с Оленка. Ако не се смятат сестрите. Но те бяха далече, имаха свои семейства и свои грижи. Не живеехме много богато, аз работех в болницата и през пролетта на 1956 година ме назначиха старша сестра. Оленка трябваше да тръгне на училище, в първи клас. Правеха ми предложения за женитба, имаше и един лекар от нашата болница, добър, наистина възрастен човек, но аз му отказах – виках си: все едно, младостта си отиде. На нас с Оленка ни е добре и двечките. Помагаше ми мъжовият брат Тимофей Иванов, инвалид от войната, който беше горски пазач близо до града. Нещастieto стана в края на 1956 година. Вече съм забравила датата, но помня, че се

случи в събота вечер... При следните обстоятелства. В болницата ни се струпа много работа, защото беше време на летните отпуски и аз замествах. За щастие Тимофей, както винаги, беше взел Оленка при себе си. Пък аз ходех там в събота с автобуса, после малко пеша и ако се случеше свободна неделя, почивах много хубаво. Неговата къща е в боровата гора близо до Волга.“

Павлиш млъкна.

– И после какво? – попита Даг.

– Почакайте, търся листчето.

„Ще се помъча да опиша какво стана после с всички подробности, защото като медицински работник разбирам какво голямо значение има правилната диагноза, а тези подробности все ще потрябват някому. Може би моето описание, попадне ли в ръцете на специалист, ще помогне да се разгадаят и други подобни случаи, ако има такива. Тази вечер Тимофей и Оленка ме придружиха до реката да измия съдовете. На това място пътят, който води от къщи към Волга, стига до самата вода. Тимофей искаше да ме почака, но аз се страхувах, че на Оленка ще ѝ е студено, защото вечерта беше хладна, и го помолих да се върнат в къщи, а пък аз няма да се бавя. Още не беше се стъмнило съвсем и три-четири минути след като близките ми си отидоха, чух тихо бръмчене. Отначало дори не се уплаших, рекох си, че нейде отдалеч по Волга идва моторница. Но сетне ми стана чоглаво, сякаш предчувствах нещо лошо. Погледнах реката, ала не видях никаква моторница...“

Павлиш намери следващия лист.

„... но забелязах, че към мен, малко по-високо от главата ми, лети въздушна лодка, подобна на подводница без крила. Стори ми се сребърна. Лодката се приземяваше точно пред мен и ми преграждаше пътя. Страшно се учудих. През войната бях виждала всевъзможна военна техника и отначало реших, че това е някакъв нов самолет, който прави принудително кацане, защото се е повредил моторът му. Понечих да се отместя встрани, да се скрия зад бора, за да оцелея, ако последва взрив. Но лодката спусна железни щипци и от нея се изсипаха глупчовците. Тогава още не знаех, че това са глупчовците, но в този момент ми притъмня и сигурно съм паднала...“

– А после? – попита Даг, когато паузата се проточи.

– После нищо – отговори Павлиш.

– Но какво е станало?

– Не пише.

– Че какво пише в края на краищата?

Павлиш мълчеше. Четеше на ум.

„Знам пътя за долния етаж. Има един от градината и глупчовците не го следят. Много ми се прииска да видя новичките. Че то всичките ми съседи са без разум. Свикнах да навестявам дракона в клетката. Преди се страхувах. Но веднъж видях с какво го хранят глупчовците – бяха все треволяци от градината. Тогава се и досетих, че няма да ме изяде. Може би още дълго нямаше да се отбивам при него, ала веднъж минавах оттам и видях, че е болен. Глупчовците се шураха, подхвърляха му храна, нещо мереха, пипаха. А той лежеше на едната си страна и дишаше тежко. Тогава приближих до решетката и се вгледах. Нали съм медицински работник, дългът ми е да облекчавам страданията. На глупчовците не бих могла да помогна – железни са. А драконът прегледах, макар и през решетката. Беше ранен – вероятно е искал да се измъкне и се е ударил в железата. Сила – голяма, ала ум господ не му дал. Тогава се реших на отчаяна постъпка – не ми е мил животът. Викам си: свикнал е с мен. Нали го заварих тук – вече хиляди пъти ме е виждал. Казах на глупчовците да не ми пречат, а да донесат топла вода. Разбира се, рискувах. Ни изследване можех да му направя, ни нищо. Но раните бяха гноясали, та ги промих и превързах, както можах. Драконът не се съпротивляваше. Даже се нагласяше, та да ми бъде по-удобно.“

Следващото листче явно бе дошло по-отдолу и не беше свързано с предишното.

„Днес седнах да пиша, а ръцете не ме слушат. Птицата се изскубна от клетката. Глупчовците търчаха подире й по коридорите, ловиха я с мрежа. Аз също исках да я хвана, страхувах се, че ще се пребие. Ала напразно се мъчих. Птицата влетя в голямата зала, удари се в тръбата и падна. После, когато глупчовците я завлякоха в своя музей, намерих едно перо, дълго, тънко, подобно на коило. Хем съжалявах птицата, хем и завиждах. Все пак намерила е сили да загине, щом не може да се изскубне на свобода. Само преди година такъв пример би ми оказал решаващо влияние. Но сега съм заета. Не мога да се погубя напразно. Нека целта ми да е нереална, ала все пак я има. Та такава разстроена и умислена тръгнах подир глупчовците, а те забравиха да затворят вратата на музея. Не влязох – там няма въздух, – но надникнах през стъклената стена. И видях стъкленици, колби, съдини, в които глупчовците пазят тия, дето не са издържали пътя: във формалин или нещо подобно. Като изродите в Кунсткамерата в Ленинград. Тогава разбрах, че ще минат още няколко години и мене, мъртвата, няма да ме изгорят или погребат, а ще ме сложат в стъкленца за радост на глупчовците или техните стопани.

Домъчния ми. Разказах на Бал. Само се сви и ми даде да разбере: тъкмо от това се страхува и той. Седя над листа, а си се представям в буркана, спиртосана.“

После, след няколко дни Павлиш намери музея. Течността, в която се пазеха експонатите, беше замръзнала от космическия студ. Павлиш вървеше бавно от един съд към друг и се вглеждаше в леда на по-големите. Страхуваше се да не намери тялото на Надежда. А в ушите му звучеше „Е, какво?“ Даг и Сато питаха нетърпеливо, прекъсвайки се един друг. Павлиш споделяше Надеждиния страх. Каквото и да е – само не стъкленница с формалин. Наистина откри буркана с птицата – преливащо от цветове ефимерно създание без клон, с дълга опашка и големи очи. Намери и стъкленницата с Бал. За това е разказано в следващото листче:

„Все прекъсвам разказа си, защото това, което става сега, е по-важно от миналите години. И ето че не мога да опиша подред моето приключение.

Свестих се в някакъв килер. Светлината беше слаба, мъртва. Не говоря за стаята, в която живея сега. В килерчето сега са отрупани изкопани раковини, които глупчовците домъкнаха преди година. За повече от четири години спирахте шестнадесет пъти и всеки път започваше суматоха, и тука влачеха всякакви неща, че и живи същества. Та тъй, в килерчето освен мен се оказаха и съдовете, които миех и които сетне ми свършиха много работа, борови клонки, трева, камъни, разни насекоми. Едва после се сетих, че са искали да разберат с какво да ме хранят. А тогава си мислех, че целият тоя асортимент е случаен. Нищо не хапнах – не ми беше до това. Седнах, потропах на стената – твърда, а наоколо непрестанно се чува жужене, сякаш работят параходни машини. Освен това усетих голяма лекота. Тук изобщо всичко е по-леко, отколкото на Земята. Бях чела веднъж, че на Луната силата на тежестта също е помалка и ако някой ден хората литнат към звездите, както учи Циолковски, те съвсем нищичко няма да тежат. Та тъкмо тая малка сила на тежестта скоро ми помогна да разбере, че вече не съм на Земята, че са ме откраднали, отвлекли като кавказки пленник и все не могат да ме докарат, докъдето искат. Много се надявам хората, нашите от Земята, някога също да се научат да летят в космическото пространство. Ала се боя, че няма да е скоро.“

Павлиш прочете тези редове на глас. Даг каза:

– Само с една година не е доживяла до първия спътник.

А Сато го поправи:

– Била е жива, когато летя Гагарин.

- Може би. Но от това не ѝ е било по-леко.
- Ако е знаела, щеше да ѝ е по-леко – каза Павлиш.
- Не съм сигурен – възрази Даг. – Тогава би чакала да я освободят.

А нямаше да дочака.

– Не е там работата – отвърна Павлиш. – За нея е било важно да знае, че ние също можем.

После продължи на глас, докато не се умори.

– „Донесоха ми да хапна и стояха на вратата, гледаха дали ще ям. Куснах – особена каша, малко пресолена, но блудкава. Ала тогава бях гладна и някак зашеметена. Все гледах глупчовците, които стояха на прага като костенурки, и ги молах да извикат началника си. Тогава не знаех, че техният началник е Машината – цяла стена в най-далечната зала. А кои са истинските им стопани, дето са изпратили този кораб на път само с някакви железни автомати, що за стока са – и досега не зная. После си мислех как ли са се досетили каква храна няма да ми навреди. И си блъсках главата, додето не попаднах в тяхната лаборатория и съобризах, че докато съм била в безсъзнание, те са ми взели кръв и са направили пълни изследвания. Така са разбрали какво и в какви пропорции ми е нужно, за да не умра от глад. А що е вкус, не знаят. Отдавна не се сърдя на глупчовците. Те са като войници – изпълняват заповеди. Само че войниците все пак мислят. А тези не могат. Първите дни си изплаках очите, молах се да ме пуснат на свобода и хич не можех да проумея, че до свободата има да летя, да летя. И никога да не долетя.

... Изведнъж станах неспокойна. Сигурно защото сега не съм сама. Имам чувството, че скоро ще станат промени. Виж, само не знам за добро ли. А по-зле не би могло и да стане. Нощеска сънувах Оленка и насън се чудех защо не расте, защо тича такава мъничка. Че нали вече ѝ е време да порасне. А тя само се смееше. Като се събудих, много се разтревожих. Дали това не значи, че Оленка вече не е на този свят? Преди никога не вярвах на предчувствията. Даже на фронта. Бях се нагледала на лъжливи предчувствия. А виж сега цял ден не можех място да си намеря. Сетне си помислих още нещо: откъде взех, та реших, че правилно броя дните? Нали драсвам, когато ставам сутрин? Ами ако не е сутрин? Може сега да спя по-често. Или пък по-рядко. Можеш ли разбра? Тук винаги е еднакво. И аз си рекох, че може да са минали не четири години, а само две. Или една. А може би, напротив – пет, шест или седем? На колко ли годинки е сега Оля? А аз? Може би вече съм баба? Тъй се развълнувах, че хукнах при огледалата. То се знае, това не са огледала. Те са леко изпъкнали, кръгли и приличат на телевизионни екрани.

Понякога по тях пробягват зелени и сини зигзаги. Нямам други огледала. Дълго се вглеждах в екраните. Дори глупчовците, дето дежурят там, взеха да ми сигнализират – какво ми трябва? Само ги отпъдих. Минаха ония времена, когато ги наричах палачи, мъчителни, фашисти. Сега не се страхувам от тях. Страх ме е само от Машината. От началника. Дълго се разглеждах в огледалото, местех се от едно на друго, търсех по-светло. И нищо не можах да реша. Сякаш съм си същата – и носят си е същият, очите са хлътнали, а лицето изглежда по-синьо. Но това трябва да е от огледалото. Под очите ми наистина има торбички. И аз се върнах в стаята.“

– Това е страшно интересно – каза Даг. – Ти как мислиш, Павлиш?

– Какво?

– За този проблем. Ако се изолира човек за няколко години, така че да не знае хода на времето извън помещението. Ще се промени ли биологичният цикъл?

– Сега не мисля за това – каза Павлиш.

„Неочаквано се сетих за котенцето. Съвсем бях забравила. А сега си спомних. Отнякъде донесоха котенце. От Земята, разбира се. То пищеше и мяукаше. Беше в началото. Пищеше в съседното килерче и глупчовците току тичаха там, хич не можеха да се досетят, че му трябва мляко. Тогава бях съвсем плаха и те ме заведоха при него, мислеха, че ще му помогна. Но нали не можех да им обясня какво е това мляко. А очевидно в изкуствената им храна нещо не достигаше. Три дни се разправях с котенцето. Разреждах кашата с вода, покрай тази грижа забравях даже мъката си. Но котето умря. Явно човекът е къде по-издръжлив от животното, макар да разправят, че котката има девет живота. На, аз живея. Изглежда, и котето е в музея им. Сега бих намерила с какво да го храня. Знам как да влизам в лабораторията им. Пък и глупчовците се отнасят към мен по-иначе. Свикнаха. А драконът е съвсем зле. Личи си, че скоро ще умре. Вчера дълго седях при него, отново промих раните му. А той страшно изнемошя. Направих едно откритие. Оказва се, че драконът по някакъв начин може да влияе на мислите ми. Не че го разбирам, но когато го боли, аз го усещам. Знам, че се радва да ме види. Сега съжалявам, че по-рано не му обръщах внимание – страхувах се. Нали може да е като мен. Също пленник. Само че още по-нешастен. През всичките тия години него са го държали в клетка. Може този дракон да е сестра в болница на някоя много далечна планета. Може тая драконка също като мен да е отишла да навести дъщеря си. А е попаднала в нашата зоологическа градина. И е преживяла в нея много години, при това в клетка.

Все се е мъчила да втълпи на глупчовците, че не е по-глупава от тях. Тъй и ще си умре, без да им е втълпила. Аз, значи, отначало се засмях, а после заплаках. Ето, седа и рева, а пък ми е време да вървя, чакат ме.

И все пак, като мисля за дракона, виждам, че моята съдба е по-добра. Аз поне имам някаква свобода. И я имах още от самото начало. Откак умря котето. Много мислих защо стана така, че всички други пленници – колкото са тук (зад преградите на останалите етажи въздухът е друг – там не мога мина и там вероятно също има пленници) – са затворени. Само аз доста свободно се разхождам по етажите. Кой знае защо са решили, че не съм опасна. Може би стопаните им приличат на мен. Довериха ми котенцето. Пуснаха ме в зеленчуковата градина и ми показаха къде са семената. Мога да ходя в лабораторията. Даже глупчовците ме слушат. Онзи, който ще чете тези листове, навярно ще се почуди що ли за глупчовци са! Така наричам железните костенурки. Щом разбрах, че са машинки, че най-прости работи не разбират, и взех да им викам глупчовци. За себе си. Но все едно, ако се замислиш, моят живот не е кой знае колко по-добър от на ония, дето са в клетките. И в камерите. Просто моят затвор е по-широк от техните. Това е всичко. Опитвах чрез глупчовците да обясня на Машината, началника, че това си е чисто престъпление – да хванеш жив човек и да го държиш така. Исках да им обясня, че по-добре да се свържат с нас, със Земята. Но после се убедих, че тук няма никой друг освен машините. А на тях им е заповядано – летете из вселената, събирайте каквото ви попадне по пътя, после ще доложите. Само че много дълъг е тоя обратен път. Още се надявам, че ще доживея, а доживея ли, ще се срещна с тях и всичко ще им наприказвам. А пък може те да не знаят, че другаде, освен на тяхната планета, има разумни хора?⁴

Когато Павлиш свърши това листче, Даг каза:

– Общо взето, тя е разсъждавала доста логично.

– Разбира се, това е бил изследователски автомат – отговори Павлиш. – Но тук има една загадка. И Надежда я е схванала.

– Загадка ли? – попита Сато.

– Струва ми се странно – каза Павлиш, – че такъв грамаден кораб, изпратен на далечно разузнаване, няма никаква връзка с базата, с планетата. Изглежда е летял много години. А през това време информацията остарява.

– Не съм съгласен – каза Даг. – Представи си, че има няколко такива кораба. Всекиму е отделен сектор от Галактиката. И нека си летят много години. Няма значение. Нали органичен живот ще открият, дай

боже, на една планета от хиляди. Е, ще докарат информацията. Какво са сто години за цивилизация, която може да изпраща разузнавачи? Пък после, в свободното си време, ще разгледат трофеите и ще решат къде да пратят експедиция.

– И те ловят, всичко, което им попадне? – попита Сато, без да скрива неприязънта си към стопаните на кораба.

– А какви критерии могат да имат автоматите, та да определят разумно същество ли им е попаднало?

– Е, Надежда например е била облечена. Видели са нашите градове.

– Неубедително – каза Павлиш. – Къде е гаранцията, че в света хикс разумните същества не ходят голи и не обличат с рокли домашните си животни.

– И шансовете да хванат тъкмо разумно същество са толкова малки – добави Даг, – че те вероятно просто ги пренебрегват. Във всеки случай те се стремят да запазят живи всичките си трофеи.

– Празни приказки – обобщи Павлиш, като взимаше следващия лист. – За сега нищо не знаем за тези, които са изпратили кораба. Не знаем и какво са мислили тогава. В известната ни част от Галактиката няма нищо подобно. Значи са отдалече. Знаем само, че са били при нас, но по някаква причина не са се върнали у дома.

– Може и да е за добро – каза Даг.

Другите премълчаха.

„Някога по-късно, като имам време, ще напиша за първите си години в затвора. Сега вече много неща ми се струват мъгляви, далечни – и моят ужас, и отчаянието, и как търсех изход оттук, мислех дори да се вмъкна в центъра и да изпотроша всичките им машини. Нека да катастрофираме. Така мислех по времето, когато се страхувах, че пак ще долетят при нас на Земята и ще извършат нещо лошо. Но аз разбрах, че не бих могла да се справя с техния кораб. Сигурно тук сто инженери няма да разберат кое за какво е. А сега е време да се върна към тези събития, които станаха вече не много отдавна, преди месеци, седмици, вече след като намерих хартията и почнах да пиша дневник. Новите пленници, които хванаха последния път, се случиха на моя етаж, вероятно защото дишаме еднакъв въздух. В началото ги държаха под карантина на друг етаж, а после ги сложиха в камера, близо до моите владения. Надви ме надеждата, че току-виж те също са хора или поне нещо подобно. Ала щом ги видях – надникнах скришом, когато глупчовците им носеха храна в камерата, разбрах, че отново разочарованието ми е пълно. Веднъж в Ярославл продаваха трепанги³. Тогава си помислих: ама че гадост, как я

ядат хората? Другите купувачи в магазина реагираха по същия начин. Новите животни се оказаха подобни на онези трепанги. Бяха две в камерата, на ръст колкото куче, хлъзгави и отвратителни. Разстроих се и се прибрах. Даже не записах нищичко в дневника за тях. На другия ден разправих всичко на моята драконка, но тя, то се знае, нищо не разбра. Ако не бях чакала нещо, по-леко бих понесла такова разочарование. Трепангите не ги пускаха от камерата. Скоро след това разбрах, че са петима – двама в камерата и трима в клетка, зад железната врата. Храната им също видях наскоро, защото глупчовците постесниха моята градина, развъждаха в дървена съдина някаква плесен, тя е като жива, люлее се и вони неприятно. Тая плесен мъкнеха на трепангите.

... Нещо пак й прилоша на драконката. Аз чак опити подхванах в лабораторията. Да беше ме видял Иван Акимович от нашата болница. Често ме съветваше да отида да се уча. Казваше, че от мене би станал лекар, защото интуицията ми е развита. Но животът ме завъртя, останах си невежа. За което сега страшно съжалявам. Наистина неведнъж ми се беше налагало да замествам лаборантката, та знаех да правя анализи и да асистирам при операции: малката болница е добра школа, бих посъветвала всички млади медици да минат през нея. Но мигар тук моите знания можеха да послужат?³

– Защо мълчиш? – попита Даг. – Прескачаш ли?

– Сам ще си прочетеш всичко. Искам да се добера до същността – отвърна Павлиш.

"Макар че изпитвах отвращение към трепангите, разбирах, че отвращението ми е несправедливо. Нищо лошо не бяха ми сторили. Още повече че вече бях свикнала да живея сред такива уроди и чудесии, дето и насън не можеш видя. Ако преброя дните си тук – такава еднаква и безкрайна верига ще се получи, че тръпки да те побият. Ако пък се замисля, излиза, че всеки ден научавам по нещо, гледам, мисля. Какво издръжливо същество е човекът само! Нали и аз изглеждам някому страшен урод. Може би дори на моята драконка.

Вероятно тия трепанги могат да мислят. Това ми дойде на ум, когато забелязах, че като мина край клетките им, те започват да ме наблюдават и се размърдват. Веднъж идвах от градината с връзка репички – хилави, дребни, но все пак витамини. Един трепанг се мотаеше до самата решетка. Стори ми се, че се мъчи да счупи катинара. Какво пък, рекох си, нали и аз замислях същото в първите дни, когато бях под ключ, и

3. Трепанг – вид морско безгръбначно животно. – Б.пр.

после, когато ме затваряха, защото приближаваха до други планети. Помислих го и даже се спрях. Ами какво излиза тогава? Правят като мен. Значи мислят? А той, щом ме видя, засъска и отпълзя навътре. Но не успя, защото един глупчо беше наблизил (хич не го бях видяла, свикнах да не ги забелязвам) и удари трепанга с ток. Това им е наказанието, Трепангът се сви. Изхоках глупчото и се канех да отмина, ала и аз си изпахих. Че и така силно ме удари токът, та дори паднах и разпилях репичките. Явно е искал да ми покаже, че нямам работа с тия. Вдигнах се някак – в последно време ме наболяват ставите – и се прибрах. Колко време вече съм тук, а не мога да свикна, че за тях съм все едно опитно зайче. Когато си поискат, могат да ме убият и право в музея, в буркана. И никой нищо няма да им стори. Стиснах зъби и отминах.

... После се оказа, че този удар с ток даже ми е помогнал. Трепангите отначало мислели, че съм един от господарите им. Дори ме взели за най-главната. И ако не беше наказанието, щяха да ме смятат за враг. А тъй след три дни минавам покрай тях – отивах пак да лекувам драконката, – гледам един трепанг се върти около решетката и съска. Ей тъй, тихичко съска. Огледах се – няма глупчовци. „Какво – питам го, – не ти е леко, а, миличък?“ Вече бях свикнала и с трепангите и не ми изглеждаха такива уроди като в началото. А той – съска ли, съска и поскърцва. И тогава схванах, че ми говори. Рекох му: „Не разбирам“ – и се канех да се усмихна, но реших, че не си струва – току-виж моята усмивка му се стори по-страшна и от озъбената паст на вълка. А той пак съска. Викам му:

„Е, защо се мъчиш? Нямам речник. Стига да не си отровен, непременно ще се разберем някак.“ Млъкна. Слуша. Тогава в коридора се показа голям глупчо, с ръце като на скакалец. Чистач. Макар и да знаех, че тия не удрят с ток, побързах да се махна – не исках да ме виждат пред клетката. Но като се връщах, пак се спрях, поприказвах. Все пак има пред кого да си излееш душата. После ми дойде на ум – може да им е по-удобно да се разбираме писмено? Написах на едно листче, че се казва Надежда, занесох го и като му го показвах, повтарях гласно написаното. Ала се боя, че не ме разбра. А след още един ден стана сблъскване между един трепанг и глупчовците. Мисля, че е успял да отвори ключалката и са го хванали в коридора. Попаднал е на чистачите и те здравата са го премачкали, докато са викали другите глупчовци, а той се съпротивлявал. Бях в коридора, когато чух шума, изтичах натам, но закъснях. Вече го бяха тикнали в отделна камера, слагаха му нов катинар. Гледам – другите трепанги се вълнуват, безпокоят се в клетките. Опитях

се да се промъкна в камерата при трепанга, дето го отделиха. Ала глупчовците не ме пуснаха, Не удрят с ток, но и не пускат. Тогава реших да ги надвия с инат. Застанах до вратата и стоя. Дочаках да отворят вратата и успях да надникна вътре. Трепангът лежи на пода, целият в рани. Тогава отидох в лабораторията, приготвих медицинската си чанта – нали не ми е за пръв път тук да изпълнявам ролята на бърза помощ, – и право в камерата. Когато глупчото поиска, да ме спре, показах му какво нося в чантата. Той замря. Вече знаех – така правят, когато се съветват, с Машината. Чакам. Мина минута. Изведнъж глупчото се търколи встрани – върви, значи. Три часа прекарах около трепанга. Гонех глупчовците, сякаш ми бяха санитарки. И вода ми донесоха, и постелка за него, ала в едно не успях – да ги убедя да ми доведат. още един трепанг. Та нали своите по-добре знаят какво му е нужно. И най-странното – в момента, когато глупчовците ги нямаше, той отново засъска и в неговото съскане различих думите: „Защо се стараяш?“ Разбрах, че е запомнил как приказвах с него и се мъчи да ми подражава. Тогава, за пръв път от много месеци, истински се зарадвах. Та той не само подражаваше, ами го правеше съзнателно.

... Чудех се колко бързо запомнят думите ми, макар че им беше трудно да ги произнесат – устата им е като тръбичка, без зъби – много се стараяха. Аз през тия дни и седмици живеях като в сън. В хубав сън. Забелязах у себе си неочаквани промени. Оказа се, че на света няма неприятни същества от трепангите. Схванах че са хубави, научих се да ги различавам, но да си кажа правичката, нищичко не разбирах от тяхното съскане и потракване. Че и сега не разбирам. Аз ги учех винаги щом имаше възможност – минавам, край тях, казвам думата, разни предмети пренасям край клетката, показвам им ги и, те веднага разбират. Научиха как се казвам и щом ме зърнат (ако наоколо няма глупчовци), веднага съскат: „Нашешда, Нашешда!“ Като малки деца! Разбрах в градината какво обичат. И се мъчех да ги поохраня. Макар че храната им е вонлива – тъй и не свикнах с тая миризма. Глупчовците имаха строга заповед от Машината по отношение на трепангите – да не ги оставят на свобода, да ги пазят и да не им се доверяват. Затова не можех да се виждам с тях открито. Иначе и мене щяха да заподозрат. И друго ми е чудно – колко време прекарах тук и не бях опасна за глупчовците. Бях сама. А заедно с трепангите станахме сила. И аз го почувствувах. И те ми го казваха, когато научиха руски. Ето че дойде денят, когато приложих до клетката им и чух:

– Надежда, трябва да си вървим оттук.

– Че къде ще идеш оттука? – отвърнах аз. – Корабът лети в неизвестна посока. Нямаме и представа къде сме сега. Та мигар ще можем да управляваме кораба?

Тогава трепангът Бал ми отговори:

– Ще можем да управляваме кораба. Не сега. След като научим повече. И ти ни трябваш.

– Дали ще мога? – отвръщам.

Тогава двамата зацвърчаха, засъскаха към мен, увещаваха ме. А аз само се усмихнах. Не можех да им кажа, че съм щастлива. Все едно – ще се измъкнем ли оттук или не. Аз и трепангите – какъв съюз! Де да можеше Оля да види отнякъде старата си майка как крачи по синия коридор покрай заключените врати и клетки и пее ли, пее: „За нас прегради няма ни по море, ни по суша!“

– С една дума, намерила е съмишленици – отговори кратко Павлиш, когато Даг ядосано настояваше да чете на глас. – Разберете найсетне, на ум прехвърлям тези листчета десет пъти по-бързо.

– Ами че... – започна Даг, но Павлиш вече четеше следващото.

„Няколко дни не писах. Нямах време. Това не значи, че съм била заета повече от друг път – просто мислите ми бяха ангажирани. Даже се подстригах по-късо, дълго стоях пред тъмните огледала, кълцайки косата си със скалпела. Виж, за ютия бих дала половината си живот. Макар че тук никой не ме вижда, никой не знае що е гладене, какво е това дрехи. А пък колко време изпотроших, за да измисля от какво да шия и с какво. Много по-зле от Робинзон на необитаемия остров. Ала ето, стоях пред тъмното огледало и мислех, че никога не съм била по модите. Но сега, ако се появя на Земята, има да се чудят всички – що за изкопаемо? Сега по моите пресмятания на Земята е шестдесета година. Какво ли носят там жените? Макар че зависи къде. В Москва сигурно е пълно с модаджийки. А Калязин е малък град. Ето че се отвлякох. Мисля за парцали. Смешно, нали? А пък Бал, моят най-любим трепанг, за да научи по-добре езика ми, се жертвува. Страшно се поряза с нещо. И глупчовците ме извикаха на помощ.

Те вече са ме признали за «бърза помощ». Хоках Бал, направих го на бъзе и коприва, а не прецених, че е паметлив. Ето че сега знае всичките ми ругатни. Е, разбира се, не са никакви страшни – тиквеник, глупчо, гламав – такива. Щом имам свобода да се движа из нашия затвор, дадени ми са две задачи – първо, да държа връзка между камерите, в които са затворени трепанги. Второ, да проникна зад фронтовата линия и да разузная кое къде се намира. Ето че си спомних войната.“

Следващото листче беше късичко, надраскано набързо, как да е.

„Дола ме накара три пъти да ходя зад преградата, в голямата зала. Разказвах му всичко. Дола е главният. Явно са решили помежду си, че моята помощ не им е достатъчна. В операторската трябва да дойде Бал. Ще го заведе до преградата. По-нататък ще върви по моето листче с чертежа. А аз ще остана да чакам до преградата. Страхувам се за Бал. Глупчовците са много по-пъргави. Ще тръгне сега – по туй време всички са заети на другите етажи.“

Тук бележките прекъсваха. Другото листче беше написано иначе. Буквите бяха малки, строги.

„Ето че се случи ужасното. Стоях зад преградата, чаках Бал и броях на ум. Мислех си, че ако успее да се върне, преди да съм преброила до хиляда – всичко ще бъде наред. Но той не можа. Закъсна. Замигаха лампичките, зажува – винаги е така, когато нещо на кораба не е в ред. Покрай мен притичаха глупчовци. Опитах се да затворя вратата, да не ги пускам, но те така ме удариха с ток, че едва не изгубих съзнание. А Бал убиха. Сега е в музея. Трябваше да се крия в стаята си, дорде не утихна навсякъде. Страхувах се, че ще ме затворят, но кой знае защо, те не ме взеха на сериозно. Когато след два часа излязох в коридора, повлякох се към градината – време беше да давам витамини на моята драконка, – до вратите на трепангите пазеха глупчовци. Наложих се да мина, без да гледам нататък. Тогава още не знаех, че са убили Бал. Едва вечерта размених две думи. И Дола каза, че са убили Бал. През нощта тъгувах, спомнях си колко мил, ласкав, красив беше Бал. Не се преструвах. Наистина страшно тъгувах. Освен това си мислех, че сега всичко е загубено – вече никой не би могъл да проникне в операторската. А сега Дола ми обясни – има още надежда. Разбрах, че те могат да общуват дори без да се виждат, да разговарят чрез някакви вълни на голямо разстояние. Бал затова се и забавил, защото предавал на другарите си устройството на пулта за управление на нашия кораб и какво мисли по това. Даже стигнал до самата Машина. Той е знаел, че сигурно ще загине, но се е чувствувал длъжен да предаде всичко. И Машината го убиха. А може и да не го е убивала – тя си е само машина, но тъй е станало. Какво ли им е било на моите прадеди, мислех си аз – нали са били крепостни, съвсем неуки. Те са смятали, че Земята е център на вселената. Не са знаели нищо за Джордано Бруно или Коперник. Да бяха ги докарали тук. Ами каква е разликата между мен и дядо ми? Мигар, като четях по вестниците за безкрайността на света, това променяше живота ми? Все едно, аз си живея в центъра на света. И този център беше град Калязин, домът ми на

улица «Цимерман». А излезе, че моята Земя е забутана провинция...“

Даг говореше нещо на Павлиш, но той не го чуваше. Макар че отговаряше – неразбрано, като човек, когото будят много по-рано.

„За пръв път през тия години се събудих от студ. Стори ми се, че трудно се диша. После се оправя. Стоплих се. Но когато отидох при трепангите, те ми обясниха, че нещо в кораба не е наред. Аз попитах да не би Бал да е причината. Отвърнаха ми – не. Но казаха, че трябва да се бърза. Пък аз си мислех, че корабът е вечен. Като Слънцето. Дола каза, че сега те знаят много за устройството на кораба. И за това как работи Машината. Казаха, че при тях, у дома им, има и по-сложни машини. Ала им е трудно да се борят с Машината, защото глупчовците са ги уловили като мен, изневиделица. Без мен няма да се справят. Готова ли съм да им помагам и по-нататък? «Разбира се, че съм готова» – отвърнах. Рискът е голям, обясни ми тогава Дола. Ако успеят да променят посоката на кораба или пък намерят друг начин да се измъкнат оттук, те ще смогнат да се доберат до дома си. А виж, на мен не могат да помогнат. «Мигар някъде на кораба не е записан маршрутът до Земята?» – попитах аз. Но те казаха, че не знаят къде да търсят, най-вероятно е скрит в паметта на Машината. Тогава аз им обясних моята философия. Готова съм да вървя където и да е, ако ме вземат със себе си, само да се измъкна отука. Че по-добре да живея и умра при трепангите, отколкото в затвора. А ако не успея да се махна отука, поне да бъда спокойна, че съм помогнала някому. Тогава и смъртта е по-лека. И трепангите се съгласиха с мен.

На кораба стана още по-студено. Опипах тръбите в малката зала. Едва затоплени са. Двама глупчовци се занимаваха с тях, нещо поправяха. Успях да се разбера с трепангите, а пък глупчовците толкова години дума не ми казаха. Че и какво ли могат да ми кажат? Но трябва да вървя и съвсем не знам ще се върна ли пак към моите записки. Искам да напиша още неща – даже не за онзи, който ще чете тези редове, а за себе си. Ако ми бяха казали, че е възможно някой да бъде тикнат за няколко години в затвор, където няма да види нито един човек, дори пазача, бих отвърнала, че това е сигурна смърт. Или човек ще се оскоти и ще полудее. Но ето, оказа се, че умът ми си е на място. Изхабих се, остарях, намъчнях се, но живея. Сега се обръщам назад и мисля – та нали винаги, почти винаги съм била заета. Както и при истинския ми живот на Земята. Сигурно моята издръжливост се крепи тъкмо на това, че съумявах да си намеря работа, да намеря нещо или някого, заради което си струва да живееш. Отначало се надявах, че ще се върна при Оленка, на Земята. А после, когато тази надежда почти угасна, се разбра, че дори и тук мога

да потрябвам.“

И последното листче. Откри го в купчинката неизписани листове, които Надежда бе приготвила, изрязала, но не бе успяла да използва.

„Уважаеми Тимофей Фьодорович!

Приемете моя дълбок поклон и благодарност за всичко, което направихте за мен и моята дъщеря Олга. Как живеете, не ви ли е мъчно, спомняте ли си понякога за мен? Как сте със здравето? Понякога ми е много тъжно без вас и не мислите, че ме е спирало това, че сте инвалид...“

Следваха два реда, напълно задраскани. И нарисуван бор. Или ела. Лошо нарисувана, неумело.

5.

Минаха няколко дни. Павлиш спеше и ядеше под своя купол и тръгваше по дългите коридори на кораба като на работа. Рядко се свързваше и премълчаваше, когато Даг мърмореше, защото неговите приятели възприемаха Надежда като сензация, като удивителен парадокс – за тях тя си оставаше казус, откритие, явление (могат да се измислят много думи, които само приблизително ще разкрият цялата сложност на преживяванията им, сред които липсваше само едно – отъждествяване).

Павлиш беше през цялото време с Надежда, вървеше по следите ѝ, виждаше този кораб – неговите коридори, складове, кюшенца – точно така, както ги е виждала Надежда, напълно се вживя в атмосферата на трагичния затвор, който вероятно не е бил предназначен за това, но е внесъл в живота на медицинската сестра от калязинската болница страшната обреченост, която тя е осъзнала, ала дълбоко в душата си не се е примирила с нея.

Сега, след като знаеше всяка дума от записките на Надежда и бе разшифровал последователността на придвижването ѝ по кораба, след като беше си изяснил значението на нейните маршрути и занимания, стъпил и на места, където Надежда не би могла да стигне и дори не е подозирала за съществуването им, Павлиш вече можеше да знае какво е станало после, именно да знае, а не да се досеща.

Парчетата проводници, прекатуреният робот-глупчо, тъмното петно на белезникавата стена, странният разгром в пулта за управление, следите в участъка на корабния Мозък – всичко това се наместваше в картината на последните събития, участник в които е била Надежда. И Павлиш дори не търсеше следите, а знаеше, че може да ги намери точно там и там. А ако не ги намереше, продължаваше нататък, докато неговото убеждение не се подкрепяше от нови доказателства.

... Надежда бързаше да довърши последното листче. Сега съжаляваше, че толкова малко писа в последните седмици. Никога не е обичала да пише. Даже сестрите ѝ я укоряваха, че никак не им пише писма. И едва сега изведнъж си представи, че ако отлети с трепангите, може да стане така, че корабът да попадне в ръцете на разумни същества и дори на такива, които ще предадат записките ѝ на Земята. И те ще я кълнат и проклинат, че не е описала живота си подробно, ден след ден, че не е описала трепангите – поне сега ги познава като свои роднини, нито

другите, с които бе имала работа на кораба – едни вече отдавна са загинали, други попаднаха в музея, а на третите явно е съдено да загинат, защото трепангите успяха да узнаят – те несравнимо повече от Надежда разбират от всякаква техника, – че корабът толкова време не се е връщал в къщи, защото има повреда в системите му. Ако продължи така, той вечно ще се носи по вселената, малко по малко ще се троши и ще умира като човек.

Последните дни за Надежда минаваха в бързанае. Трябваше да прати сума ти неща, чието значение не винаги разбираше, но знаеше, че са важни и необходими за целта, която беше ясна на трепангите. Разбираше, че е безсмислено да ги разпитва. Даже и да искаха, не биха могли да ѝ обяснят. През тия години Надежда свикна, че не може да разбере дори и най-неразумните обитатели на кораба, камо ли трепангите. Та колко време преживяха една до друга с драконката, колко часове прекара Надежда до нея, а тъй и не научи нищо. Или топчетата, дето живееха в голямата стъкленица. Те бяха много, около двайсет. Щом видеха Надежда, топчетата често захващаха да променят цвета си и се пръсваха каго едри мъниста по дъното на стъкленницата, подреждайки се във фигури и кръстове, сякаш ѝ даваха знаци, които тя не можеше да разбере. Надежда разказваше за топчетата на трепангите, но те или забравяха веднага, или не си даваха труд да ги видят. Когато стана ясно, че пътешествието е към края си, Надежда им изплете торба от проводници, за да ги вземе със себе си. Дори знаеше, че им трябва само вода – нищо друго.

Ето и сега, като допише, ще стегне багажлъка си и трябва да тича да отвори трите врати, които трепангите са ѝ нарисували на плана. Те не биха могли да го сторят, защото квадратчетата са твърде високи за тях.

Надежда разбра, че ще вземат онази лодка, с която някога я отвлякоха в плен. С нея ще полетят. Но за да успеят, трябва непременно да се извади от строя главната Машина. Иначе не биха се добрали до лодката, а и тя просто няма да ги пусне от кораба. Надежда беше нужна и за това.

Не спеше вече втора нощ. И не само защото бе възбудена, но и защото, че трепангите изобщо не спяха и не разбираха защо тя трябва непременно да се изключва и да ляга. Щом легнеше, веднага усещаше в мозъка си тласък – трепангите я викаха.

Докато подреждаше листчетата, Надежда изведнъж се разколеба да ги оставя тук. Дали да ги вземе със себе си в лодката? Може би ще им бъде по-добре с нея? Из пътя може какво ли не да се случи. Не, размисли Надежда, нали винаги би могла да разкаже сама. А на кораба няма да остане нищо.

Тласък в главата. Трябва да тича. Изведнъж ѝ се стори, че вече няма да се върне тук. Животът, който се влачеше толкова бавно и монотонно, изведнъж набра страшна скорост и се понесе напред. И точно сега можеше да пресекове...

– Ще се опитаме да обърнем самия кораб към нашата планета – каза ѝ трепангнте. – Но това е много рисковано. За да стане, трябва да заставим корабния Мозък да ни се подчинява. Ако не сполучим, че се постареем да го извадим от строя. Така че да се възползуваме от спасителната лодка. Ала ще долети ли където трябва, ще можем ли да я управляваме – също не сме уверени. Затова възможно е да ни чака смърт. Длъжни сме да ти го кажем.

– Знам – каза Надежда. – Била съм на фронта.

Но това не говореше нищо на трепангите, които отдавна не познаваха войната.

Трепангите също не губеха времето си напразно. Направиха такива пръчки, че стига само да докоснеш глупчото, и той се изключва. Дадох пръчка и на Надежда. Тя трябваше да върви отпред и да отваря вратите.

Два трепанга тръгнаха подире ѝ. Други два забързаха, запълзяха, подскачайки нагоре, където също имаше сектор с някакви машини като на параходен капитански мостик, само че без прозорци.

– Три врати – повтаряше трепангът. – Но зад последната врата е възможно да няма въздух. Или ще бъде друг, не като в нашето отделение. Не влизай веднага. Ще почакаме, докато се напълни. Ясно ли е?

Трепангите винаги говореха ясно, много се старяха Надежда да разбира техните заповеди и молби. Някога Надежда бе ходила зад първата врата. Помнеше, че проходът е широк и по стените висят резервни глупчовци. Като мъртви, Трепангите ѝ казаха, че там глупчовците се зареждат, почиват. Как се е случила там и кога е било – Надежда не помнеше. Ала коридора с мъртвите глупчовци в нишите бе запомнила ясно.

– Тебе няма да те пипнат – каза Дола.

– Не ме успокоявай – отвърна Надежда.

– Само не рискувай, че без теб няма да се измъкнем. Помни това.

– Прекрасно помня. Не се безпокой.

Надежда прекара длан по квадрата на стената и вратата се премести встрани. Миришеше особено – на сладко и в същото време на изгоряло. Всички ниши бяха заети.

– Сега им се налага да се зареждат по-дълго – каза Дола, който пълзеше отзад. – Нали забеляза, че вече са по-малко в нашите сектори.

– Да – отвърна Надежда. – Да не забравим да вземем топчетата.

– Топчета ли?

– Говорила съм ви за тях.

– Внимавай!

Изведнъж един от глупчовците живо изскочи от нишата и тръгна към тях, канеше се да им препречи пътя и може би да ги отпъди назад. Глупчото бързаше да премахне безпорядъка.

– По-бързо – повтаряше Дола. – По-бързо.

Надежда изтича напред и понечи да прескочи глупчото, който се бе хвърлил в краката ѝ.

Но той – как можа да го забрави? – също подскочи и я удари с ток. За щастие – слабо. Изглежда, не беше успял да се зареди. Надежда падна на колене и изпусна пръчката. Удари се лошо и даже изохка. Краката ѝ не бяха вече същите. В техникума играеше волейбол. В „Медик“. Второ място в Ярославл. Само че това беше толкова отдавна.

Дола спря глупчото – той имаше същата пръчка като Надеждината, само че по-къса.

– Какво ти е? – попита той. Гласът на трепанга е съскащ, без никаква израз, но по усещането в главата си Надежда разбра, че той се вълнува много.

– Нищо – отвърна Надежда и стана, като си заповядваше да не мисли за болката. – Да вървим.

До другата врата имаше двайсетина крачки. Още един глупчо бавно-бавно заизлиза от нишата.

– Машината вече е получила сигнал – каза Дола. – Свързани са с нея.

Надежда дотича с куцукане до вратата, но квадратът не беше на мястото си.

– Не знам как да отворя – рече. Зад нея беше тихо.

Обърна се. Дола стоеше неподвижно. Вторият трепанг се отбраняваше с пръчката едновременно от трима глупчовци.

– По-бързо – каза най-после Дола.

– Друг път няма ли? – попита Надежда и усети, че ръцете ѝ изстиват. – Не можем да отворим тази врата.

– Няма – каза Дола и гласът му шепнеше, шумолеше някъде отдолу, отдалече. Вратата беше здраво затворена.

И други глупчовци – вяли, бавни, изпълзяваха от нишите и изглеждаше, сякаш към трепангите бавно се приближава ято много едри бръмбари.

В този момент вратата се отвори сама. Зейна така рязко, че

Надежда едва смогна да отскочи встрани, защото почувствува – не е току-тъй. Така се втурва у дома си стопанин, който подозира, че са го нападнали крадци.

Дола също успя да отскочи. Трепангите понякога скачаха доста пъргаво.

От вратата се отърколи един глупчо, когото Надежда не беше виждала никога. Беше висок почти колкото нея и приличаше повече на топка, а не на костенурка като другите. Имаше три членестообразни ръце и високо заплашително бръмчеше, сякаш искаше да подплаши тия, дето са се осмелили да се вмъкнат, където не бива.

Отнякъде изскочи пламък и прелетя, изпълвайки коридора толкова близо до Надежда, че я облъхна с изгарящото си дихание. Тя стисна очи и не видя как Дола вдигна пръчката, спря глупчото и го накара да замре. Макар да беше късно.

Струпаните в дъното на коридора костенурки бяха почернели като овъглени, а от другия трепанг, който ги задържаше и не бе смогнал да отскочи, когато се отвори вратата, беше останала само купчинка пепел.

Всичко това Надежда видя като насън, сякаш не я засягаха нито опасностите, нито смъртта. Разбираще, че нейната задача е да премине зад втората врата, защото тя може да се затвори, и тогава всичко, заради което загинаха Бал и този трепанг, ще се окаже безсмислено и ненужно.

Зад втората врата имаше кръгла зала, напомняща сферичен похлупак. Стигнаха навреме. Към вратата вече се търкаляше друг голям глупчо. Дола съумя да го обезвреди, преди да е започнал да действа.

Пред Надежда имаше няколко съвсем еднакви врати и тя се обърна към Дола, за да ѝ каже накъде да върви.

Той вече бързаше напред и чевръсто се извиваше като изплашена гъсеница, вдигнал високо гръб, пропъзля покрай вратите, спираше за част от секундата пред всяка и сякаш душеше какво има зад нея.

– Тук – каза той. – Търси как да влезеш.

Надежда вече беше до него. И тази врата нямаше ключалка. Обзе я тъпо отчаяние. Бутна вратата с ръка и тя, сякаш бе чакала това, хлътна навътре.

Бяха пред Машината. Пред стопанина на кораба, пред този, който даваше заповеди да се спускат на чужди планети и да завличат всичко, що им попадне, пред този, който поддържаше реда на кораба, хранеше, наказваше и пазеше пленниците и плячката.

Машината се оказа просто стена с множество прозорчета и разноцветни лампички, сиви и светлосиви плочки и ръчки. Беше Машина и

нищо повече. Тя смая Надежда. Не, не я разочарова, а я смая, защото през годините, прекарани тук, тя много пъти се бе опитвала да си представи стопанина на кораба и му приписваше сума ти страшни черти. Но именно безликостта на Машината никога не ѝ беше идвала на ум.

Малкият глупчо, който седеше някъде високо на Машината, се плъзна надолу и се спусна към тях. Надежда искаше да го мушне с пръчката, но тя беше у Дола и той пропълзля срещу глупчото и го спря.

– Сетне какво? – попита Надежда, като си пое дъх. Полата ѝ, ушита от някаква материя, подобна на мушама (намери я на кораба), бе скъсана на коленете и изцапана с кръв – значи лошо се е ударила, когато е прескачала глупчото.

Дола не отговори. Стоеше вече пред Машината и въртеше подобна-та си на червей главичка, за да я разгледа.

Нещо щракна, сякаш от погледа на Дола и залата се изпълни с високо пресежливо съскане. Надежда отскочи, ала веднага се досети, че това е гласът на другия трепанг.

– Всичко е наред – каза тогава Дола. – Сложи ме ей тука. Ще превъртя тая ръчка.

Надежда го повдигна и той направи нещо в Машината.

– Нашите – обясни Дола, когато отново слезе на пода и плъзеше покрай Машината, – са на централния пулт. Ако всичко е наред, ще можем да управляваме кораба.

Дола се вслушваше в съскането, което излизаше от черния кръг – явно някакво разговорно устройство, и казваше на Надежда какво да направи, ако сам не можеше да стигне до тази или онази ръчка или копче. А Надежда изведнъж неочаквано проумя, че са в машинното отделение на парахода и капитанът от своя мостик им дава нареждания: „Малък напред, пълен напред!“ И скоро ще потеглят по-нататък, към дома.

Обзе я странна сладка умора. Краката ѝ отказваха да я държат. Седна на пода и каза на Дола:

– Малко ще си почина.

– Добре – отвърна той, вслушвайки се в думите на своите другари от капитанския мостик.

– Да си почина, пък сетне ще ти помогна.

– Опитват се да превключат кораба на ръчно управление – каза ѝ Дола след известно време и гласът му стигна до нея отдалече-далече.

И в този миг Дола извика. Никога не бе чувала трепангите да викат. Беше станало нещо, което страшно го бе изплашило.

Светлините по лицето на Машината гаснеха една подир друга,

премигваха все по-слабо, сякаш се сбогуваха помежду си.

Съскането от репродуктора се превърна в слаб писък и Дола извикваше някакви отделни звуци, които не можеха да имат смисъл, но все пак имаха.

– Бързо – каза Дола. – Към катера.

Нещо не бяха предвидили. В Машината, която видимо се бе покорила на въстаналите пленници, се бяха запазили клетчици, които й заповядваха да спре, да умре, само и само да не служи на другите, чуждите.

Надежда се изправи, почувствувала как Дола я побутва да бърза, ала все не можеше да се изплаши сериозно – цялото ѝ тяло се бе вкопчило в спасителната мисъл: „Всичко свърши, всичко е наред, сега ще си идем у дома.“

И дори когато тичаше след Дола по коридора, покрай обгорените глупчовци, дори когато изскочиха навън и Дола ѝ заръча по-бързо да пренесе на катера храната и някакви кръгли тежки предмети, подобни на морски мини, и гледаше да ѝ помогне, тя продължаваше да се приспива с мисълта, че всичко ще бъде наред. Та нали надвиха Машината.

До люка, който водеше към катера, Надежда трупаше продуктите и тичаше отново, защото трябваше да вземе и вода, и онези кълба, в които, както се разбра, имало въздух. Дола непрекъснато се мъчеше да ѝ обясни, но забравяше думите и се объркваше, че сега Машината е престанала да произвежда въздух и топлина и корабът скоро ще умре, а не успеят ли да натоварят и подготвят катера за отлитане, вече нищо няма да ги спаси.

Два трепанга притичаха от капитанския мостик, мъкнейки някакви прибори, и се заеха с катера. Дори не забелязваха Надежда – движенията им изглеждаха неориентирани, но бързи, като че ли всяка от ръцете им – а те бяха двайсетина – си знаеше работата.

Колко продължи това тичане и паника – Надежда не можеше да определи, но някъде на десетия или двайсетия поход до оранжерията изведнъж осъзна, че в кораба стана забележимо по-студено и по-трудно се диша. Дори се учуди, че предсказанията на Дола се сбъдват толкова бързо. Та нали корабът е затворен. Тя не знаеше, че устройствата, които поглъщаха въздуха, за да го пречистят и затоплят, продължаваха да работят, а тези, дето трябваше да го върнат на кораба, вече не функционираха. Корабът загиваше бавно и някои негови системи (което Надежда също не можеше да знае) щяха да работят още дълго: месеци, години.

Надежда искаше да изтича да си вземе нещата от каютата, но Дола ѝ каза, че трябва да потеглят след няколко минути, и тогава реши да

довлече още едно кълбо, защото въздух бе необходим на всички, а тя ще мине и без пола, забрадка и чаши.

Когато мъкнеше кълбото към катера, видя на пода торбата, изплетена от цветни проводници. „Господи – рече си тя, – как можах да забравя.“ Дотича по катера, пусна кълбото до люка.

– Идвай по-бързо – каза Дола отвътре, докато вмъкваше тежкото кълбо.

– Сега – отвърна Надежда, – една минутка.

– В никакъв случай! – викна Дола.

Но Надежда вече бягаше по коридора към торбата и с нея към стъкления съд, където я чакаха топчетата. А може и да не я чакаха. Може да си го е измислила.

При вида на Надежда топчетата се пръснаха като лъчи, сякаш изобрязяваха лайкучка.

– По-бързо – каза им Надежда. – Че току-виж сме останали. Влакът тръгва.

Тя пхна чувала в стъкленницата и за нейно учудване топчетата послушно се изтърколиха вътре. Дори им беше благодарна, че толкова бързо се оправиха.

Торбата се оказа тежка, по-тежка от кълбата с въздух. Надежда я влачеше по коридора и независимо от студа на кораба ѝ беше горещо. Задъхваше се.

И ако не беше така заета с мисълта как по-бързо да се добере до катера, щеше да забележи още един голям глупчо, който явно е пазел някое друго място на кораба, ала когато умря Машината, е усетил нещо нередно и се е затъркалял по коридорите, за да търси причините за бедата.

Надежда вече притичваше до катера – оставаха ѝ няколко крачки, когато глупчото, който също го видя и насочи огнения си лъч точно към люка, за да изгори всичко вътре, я видя. Не се знае какво си е помислил и мислил ли е изобщо, но той измести лъча и Надежда успя само да хвърли встрани торбата с топчетата.

Но тази секунда беше достатъчна за Дола да захлопне люка. И следващият изстрел на глупчото само почерни страната на катера. Изчерпи заряда си и застина над купчинката пепел. Изключи. Топчетата се изсипаха от торбата и се разпиляха по пода.

Дола отвори люка и веднага разбра всичко. Но не можеше да се бави. Може би ако беше човек, щеше да събере пепелта, останала от Надежда, и да я погребее у дома си. Ала трепангите не познават тези

обичаи.

Дола завинти капака на люка, катерът се откъсна от умирация кораб и се понесе към звездите, сред които имаше една, необходима на трепангите. Още не знаеха дали ще се доберат до нея...

Павлиш вдигна от пода обгорялото парче материя – всичко, което бе останало от Надежда. После събра на купчинка топчетата. Историята завършваше печално. Макар да оставаше малка надежда, че е сбъркал, че Надежда все пак е успяла да отлети с катера.

Павлиш стана, пристъпи до студения празен робот, изпълнил всичко, което се е искало от него, и останал през всичките тези години прицелен в пустотата. Роботът изпълняваше дълга си – пазеше кораба от възможни неприятности.

- Вече два часа мълчиш – каза Даг. – Станало ли е нещо?
- После ще разкажа – отговори Павлиш. – После.

6.

Седяха със Софя Петровна точно до прозореца. Тя пиеше лимонада, Павлиш – бира. Бирата беше хубава, тъмна и съзнанието, че можеш да я пиеш, че си в престой, а до най-близкия медицински преглед има най-малко три месеца, изостряше сладостното усещане за едно малко, простимо прегрешение.

– А нима ви е разрешено да пиете бира? – попита Софя Петровна.

– Да – каза кратко Павлиш.

Софя Петровна недоверчиво поклати глава. Беше убедена, че космонавтите не пият бира. И беше права.

Тя се извърна от Павлиш и се загледа към безкрайното поле и причудливите на фона на оранжевия залез силуети на планетарните машини.

– Нещо се забавиха – каза тя.

Софя Петровна му изглеждаше скучен и праволинеен човек. Сигурно отлично владее предмета си, учи децата на руски език, но едва ли я обичат, мислеше Павлиш, докато разглеждаше острия й завършен профил, гладко сресаната, събрана отзад побеляла коса.

– Защо ме разглеждате? – попита Софя Петровна, без да се обръща.

– Професионален навик ли? – отвърна с въпрос Павлиш.

– Не ви разбрах.

– Учителят трябва да вижда всичко, което става в класа, дори ако е зад гърба му.

Софя Петровна се усмихна само с устни.

– А аз помислих, че търсите прилика.

Павлиш не отговори. Търсеше прилика, но не желаше да го признае. Шумна компания курсанти в сини комбинезони зае съседната маса. Можеха да свалят комбинезоните още в хангара, ала те обичаха да се кипрят с тях. Още не бяха свикнали нито с комбинезоните, нито с пилотките със златния герб на планетарната служба.

– Нещо закъсняват – повтори Софя Петровна.

– Не. – Павлиш погледна часовника. – Нали ви съветвах да почакаме в къщи.

– В къщи не се чувствувах добре. Имах усещането, че всеки момент ще влезе някой и ще попита: „Защо не тръгвате?“

Софя Петровна говореше правилно и малко книжно, сякаш през

цялото време мислено записваше изреченията и ги проверяваше с червен молив.

– През тези години – продължаваше тя, вдигнала чашата лимонада, и разглеждаше мехурчетата по стените ѝ – живеех в очакване на този ден. Това може да ви се стори странно, тъй като външно се стараех да не показвам с нищо постоянното си нетърпение. Чаках, докато разшифроват съдържанието на блоковете на паметта на онзи кораб. Чаках деня, когато ще бъде изпратена експедиция до планетата на онези същества, които баба ми наричаше трепанги. Чаках връщането ѝ. И ето че дочаках.

– Странно – каза Павлиш.

– Зная колко много бяхте разочарован при нашата първа среща, когато аз не проявих очакваните от мен емоции. Но какво трябваше да направя? Та аз си представях баба само от няколко любителски снимки, от разказите на мама и четирите медала, които тя бе получила като медицинска сестра на фронта. За мен баба беше абстракция. Вече беше умряла майка ми. А нали тя бе последният човек, за когото съчетанието от думи „Надежда Сидорова“ означаваше не само любителска снимка, но и спомен за ръцете, очите, думите на баба. От деня на бабиното изчезване са минали вече почти сто години... Аз почувствавах връзката си с нея по-късно, когато вие си заминахте. Не, това не се дължи на вестниците и списанията със статии за първия човек, срещнал космоса. Причината е дневникът на баба. Започнах да меря своите постъпки с нейното търпение, с нейната самота.

Павлиш наведе глава в знак на съгласие.

– Пък и не съм такъв сухар, както ви се струва, млади момко – изведнъж рече Софя Алексеевна със съвсем друг глас. – Аз съм постоянната изпълнителка на ролите на зли старици в нашия театър. И учениците ме обичат.

– Не съм и мислил иначе – излъга Павлиш. И вдигнал очи, срещна усмивката на Софя Петровна. Хлътналите ѝ страни бяха порозовели. Тя каза, вдигайки чашата с лимонада:

– Да пием за добрите новини.

Даг беше зърнал отдалече Павлиш и Софя Петровна и сега вървеше бързо между масите.

– Идват – каза той. – Диспечерската получи потвърждение.

Стояха до прозореца и гледаха как на хоризонта се спусна планетарният катер, как към него се понесоха разноцветните от залеза капки на флаернте. Те слязоха долу, защото Даг познаваше много добре началника на експедицията Клапач и се надяваше, че ще може да поговори с

него преди журналистите.

Клапач излезе пръв от флаера. Спря се, оглеждайки посрещачите. Чипоносо момиченце с много светла, като на Клапач, коса изтича към него и той го взе на ръце. Но очите му продължаваха да търсят някого в тълпата. И когато наближи вратата, видя Даг, Павлиш и Софя Петровна. Свали дъщеря си на земята.

– Здравейте – поздрави той Софя Петровна. – Вече се боях, че няма да дойдете.

Софя Петровна се намръщи. Дразнеше я усещането, че към нея са насочени телевизионни камери и фотоапарати.

Пред лицето на Клапач се поклащаше приличен на земна пчела микрофон и той го избута.

– Стигнала ли е? – попита Софя Петровна.

– Не – каза Клапач. – Загинала е, Павлиш беше прав.

– И нищо?...

– Не стана нужда да разпитваме много за нея. Погледнете.

Клапач откопча джоба на парадния си мундир. Летателният състав винаги се преоблича в парадни мундири на външните бази. Останалите членове на екипажа стояха зад гърба му. На площадката пред космическото летище беше тихо.

Клапач извади една снимка. Обективът на телевизионната камера се спусна към ръцете му и снимката зае екраните на телевизорите.

Виждаше се град. Ниски куполи и дълги постройки, подобни на цилиндрични възглавници, и верига от балони. На преден план статуя на нисък кръгъл пиедестал. Слаба, гладко сресана жена в груби широки дрехи, която много приличаше на Софя Петровна, седи, сложила на коленете си странно същество, подобно на голям трепанг...

– Тате – каза чипоносото момиченце – беше му омръзнало да чака. – Покажи ми картината.

– Вземи. – Клапач й даде снимката.

– Червей – каза разочаровано момиченцето.

Софя Петровна сведе глава и с къси, отмерени крачки тръгна към сградата на летището. Никой не я спираше, не я викаше. Само един журналист понечи да се втурне подире й, но Павлиш го хвана за ръкава.

Даг взе снимката от момиченцето.

Гледаше я и виждаше мъртвия кораб, потънал в безкрайността на космоса.

След минути площадът пред космогарата вече кълтеше от гласове, смях и онази обичайна радостна суматоха, която съпровожда

пристигането на кораб на летището или връщането на космонавти на Земята.

КРАЙ

© Кир Буличов
© Нина Ракева, превод от руски

Кир Бульчѐв
Половина жизни

Сканиране и разпознаване: Мандор, 2000
Източник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1231>]